

ВІДГУК

офіційного опонента

**на кваліфікаційну роботу (дисертацію) Лесніченко Ніни Павлівни
на тему «Гендерні особливості тілесного локусу контролю в юнацькому
віці», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 – Психологія**

Актуальність теми. У сучасному суспільстві людина активно вдосконалює свої розумові здібності, нехтуючи розвитком психологічної тілесності. Через недостатню увагу до тілесних потреб і зосередження лише на розумовій діяльності у людини виникає недостатній рівень розвитку здатності контролювати власні тілесні можливості, неспроможність долати повсякденний стрес, на який реагує тіло, уникати психосоматизації проблем. Тож, проблема вивчення можливостей розвитку тілесності у житті сучасної людини набуває актуальності. Зокрема, особливо важливим постає питання визначення сутності достатньо нового та мало вивченого явища як тілесний локус контролю, який відображає певні закономірності ставлення до свого тіла, уявлення про контроль за тілом та переконаність у мірі власної відповідальності за своє здоров'я, красу, харчування та фізичну і сексуальну активність. Тему дисертаційного дослідження Н.П. Лесніченко було затверджено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (25 жовтня 2018 року, протокол № 7).

Тема дисертації «Гендерні особливості тілесного локусу контролю в юнацькому віці», її об'єкт, предмет, мета та задачі відповідають спеціальності 053 Психологія.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані в дисертації Лесніченко Н.П. є достатньо високим, оскільки забезпечені системним аналізом теоретичного матеріалу, значною джерельною базою, комплексним застосуванням емпіричних і теоретичних, кількісних і якісних методів, а також впровадженням

отриманих результатів у процес здобуття освіти, про що свідчать довідки про впровадження.

Наукова новизна та теоретична значущість одержаних результатів полягає в тому, що в роботі: вперше виявлено особливості розвитку тілесного локусу контролю у жінок та чоловіків в залежності від міри їх фізичної активності та включеності у спортивну діяльність, тютюнової поведінки, ставлення до здоров'я та специфіки майбутньої професійної діяльності; *розширено уявлення про* тілесність чоловіків та жінок через встановлення зв'язку тілесного локусу контролю із гендерною ідентичністю та статеворольовим симптомокомплексом особистості; *дістали подальшого розвитку*: засоби психодіагностики сфери тілесності особистості.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості типологізації особливостей тілесного локусу контролю осіб юнацького віку та їх зв'язку із гендерними особливостями особистості, розробці комплексу методик психодіагностики тілесного Я, що спрямований на вивчення саморегуляції здорового способу життя, піклування про себе та тілесного локусу контролю, а також створенні системи засобів психологічного супроводу розвитку тілесної інтернальності, яку можна застосувати у практичній роботі психолога школи та вишу.

Надійність та достовірність результатів дослідження були забезпечені коректно поставленою метою та завданнями, послідовним та вичерпним аналізом літературних джерел, використанням відповідних завданням дослідження психодіагностичних методик та статистичних методів.

Практичне значення дослідження визначається тим, що дисертанткою створено методику тестування та програму розвитку і тілесної інтернальності, ефективність якої доведено і яку можна застосовувати у психологічній практиці. Основні положення роботи й отримані в дисертаційному дослідженні результати можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Вікова психологія», «Психодіагностика»,

«Загальна психологія», «Психологія управління», «Основи психосоматики та психогенетики».

Результати дисертаційного дослідження апробовано та впроваджено у навчальний процес кафедри психології Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна» (довідка № 1 / 24 – 185 / 1, від 19.08.20 р.); Західноукраїнського національного університету (довідка № 126 - 321 / 189 від 02.02.21 р.), Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти» (довідка № 01/21 – 211 від 26.08.20 р.).

Загальна оцінка змісту дисертації, її завершеності та оформлення.

Дисертація має чітку структуру та взаємоузгодженість ключових компонентів – об'єкта, предмета, мети, завдань, висновків дослідження, які детерміновані основним текстом роботи; є цілісною та завершеною.

Так, вступ дисертаційного дослідження містить чіткі та виважені формулювання, в яких відображено актуальність роботи. Дисертанткою визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, що обумовило гармонійність архітектоники роботи, яка структурно складається зі вступу, трьох розділів, де співмірно викладені здобуті автором результати теоретико-пошукової, емпіричної та експериментально-формульованої роботи.

Зміст першого розділу «Теоретико-методологічний аналіз гендерних особливостей тілесного я в контексті дослідження локусу контролю в юнацькому віці» містить ґрунтовний аналіз досліджуваної проблеми. Зокрема, розглянуто наукові погляди на природу тілесного Я, локусу контролю та тілесного локусу контролю. Сформульовано центральне поняття «тілесний локус контролю». Розглянуто деякі з чинників, що впливають на формування та розвиток тілесного локусу контролю особистості.

У другому розділі «Емпіричний аналіз гендерних особливостей тілесного локусу контролю у юнаків та дівчат» описано загальну структуру емпіричного дослідження; емпіричні методики щодо визначення тілесного локусу контролю, його гендерних особливості, кореляції з предикторами;

представлено результати апробації авторських методик дослідження тілесного Я; здійснено опис та якісний аналіз одержаних результатів за усіма методиками. З метою кращого аналізу результатів Н.П. Лесніченко подає результати емпіричного дослідження не лише текстово, а й у вигляді таблиць і рисунків. За результатами роботи над розділом було встановлено, кореляційні зв'язки тілесним локусом контролю та рівнем суб'єктивного контролю. Показано особливості тілесного локусу контролю у юнаків та юнок в залежності від гендерної ідентичності та статево-рольового симптомокомплексу особистості. Виявлено, що у курців знижені показники тілесного локусу контролю у порівнянні з особами, що не палять. Показано перевагу тілесної інтернальності у подоланні стресу, викликаного пандемією COVID-19. Виявлено типологічні особливості тілесного локусу контролю у юнацькому віці.

Третій розділ дисертації «Програма розвитку інтернального локусу контролю як регулятивної характеристики тілесного Я» також викликає значний науковий інтерес. В ньому описано програму розвитку тілесної інтернальності. Програма містить мотиваційний, основний та рефлексивний етапи, впровадження яких показала статистично значуще зростання усіх показників тілесної інтернальності.

Матеріал висновків викладений аргументовано, характеризуються доказовістю та переконливістю.

Повнота викладу основних результатів дисертації. у 13 публікаціях (з них 1 стаття у фаховому іноземному виданні, включеному до бази Web of Science, 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, 2 статті у наукових фахових виданнях України з психології).

Зміст, обсяг, структура та оформлення роботи відповідають вимогам, що висуваються МОН до дисертаційних досліджень. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Бібліографія друкованих праць містить перелік публікацій, які відповідають проблемі дисертаційного

дослідження. Публікації автора повною мірою відображають отримані результати та їх практичне використання.

Недоліки та побажання. До дисертаційної роботи є певні зауваження та пропозиції:

1. Стандартизація авторського опитувальника виконана загалом коректно та професійно. Проте, треба зауважити, що у групах стандартизації не виокремлені вікові групи, що має суттєве значення, оскільки різному віку властиві певні провідні види діяльності та різні соціальні ситуації розвитку, які безпосередньо впливають на ставлення до власного тіла, та змінюються зі зміною виду діяльності та соціального розвитку.

2. Дисертація б виграла, якби тілесний локус контролю як характеристика тілесного Я був показний у зв'язку із особливостями Я-концепції юнаків та юнок.

3. Перевірка ефективності розвивальної програми виконана на високому рівні і її результати переконливо доводять ефективність запропонованої авторкою програми. Утім, виходячи із загального контексту роботи більш виграшним було б продемонструвати ефективність розвивальних впливів окремо у юнаків та юнок.

Зауваження не знижують позитивної оцінки дисертації. В цілому текст дисертації та автореферат написано на належному науковому рівні.

ВИСНОВОК

Дисертація Лесніченко Ніни Павлівни є завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані експериментальні результати щодо впливу гендерних особливостей розвитку тілесної інтернальності особистості. Усе викладене вище надає підстави для висновку про те, що кваліфікаційна наукова праця (дисертація) «Гендерні особливості тілесного локусу контролю в юнацькому віці» відповідає пунктам 10-12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами), а її авторка – Лесніченко Ніна Павлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології і
соціальної роботи Західноукраїнського
національного університету

Сергій ШАНДРУК

